

Davorin Vujčić

MHZ – Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec

Izvorni znanstveni rad/Original scientific paper

17. 6. 2005.

***Djevojka s bakljom/
Genij prosvjete –
novootkrivena javna
plastika kipara Hinka
Juhna***

Ključne riječi: *Gimnazija u Kušlanovoj, Egon Steinmann, kiparstvo, javna plastika, Hinko Juhn, Djevojka s bakljom, prosvjetiteljstvo*

Key Words:

Na južnom pročelju zgrade Gimnazije u Kušlanovoj ulici 52 u Zagrebu, koju je 1934. godine projektirao arhitekt Egon Steinmann, postavljena je brončana ženska figura s bakljom. Autor dokazuje da je riječ o Geniju prosvjete, dosad nepoznatoj javnoj plastici kipara Hinka Juhna (Podgorač, 1891. – Zagreb, 1940.). U radu se otkriva ikonografija toga motiva i njegova geneza iz ideja prosvjetiteljstva te se navode sukladni francuski primjeri javne plastike. Komparativnom analizom uočavaju se formalne sličnosti, a potom i stilske razlike između Juhnove figure Djevojka s bakljom i figure Jugoslavija sa Spomenika palim Šumadincima u Kragujevcu Antuna Augustinčića iz 1932. godine. Utvrđuju se oblikovne karakteristike skulpture na južnom pročelju Gimnazije u Kušlanovoj i određuje njezino važno mjesto u okviru cjelokupnoga kiparskog opusa Hinka Juhna.

Izgradnja Gimnazije u Kušlanovoj ulici 52 u Zagrebu započeta je 1935. godine na inicijativu tadašnjega banaavske banovine dr. Ive Perovića, kako bi istočni dio grada dobio novu srednju školu. Prilikom svečanog otvaranja 23. rujna 1937. godine u 10 sati, u nazočnosti učenika, nastavnika, roditelja, građanstva i predstavnika vlasti, otkrivena je spomen-ploča postavljena u vestibulu nove škole, a s radom je počela III. državna muška realna gimnazija.¹

Zgrada Gimnazije projektirana je kao jednotraktna građevina s četiri izgrađene etaže (podrumom, visokim prizemljem i dva kata), koja se svojom 130 metara dugačkom, dominantnom uzdužnom osi proteže u smjeru sjever–jug (sl. 1). Glavno pročelje Gimnazije otvara se na istok, na Kušlanovu ulicu; sjeverno pročelje okomito je na Ulicu kra-

lja Zvonimira, a južno na Čerininu ulicu.² Južno pročelje Gimnazije je apsidno zaobljen cilindrični volumen s pet pravokutnih prozora, koji se horizontalno protežu zidnim plaštem na razini visokog prizemlja. Iznad prozora zidni se plašt u neprekinutom kontinuitetu proteže do krovnog vijenca, čime je vertikala južnoga pročelja snažno naglašena. U središtu te vertikale, na visini od devet metara, nalazi se konzolno pričvršćena brončana skulptura. Zbog spome-

¹ I. Muraj, *Egon Steinmann*. Magistarski rad, Arhitektonski fakultet Sveučilista u Zagrebu, 2004.

² Godine 1958. započeta je – i uskoro dovršena – dogradnja aneksa sa zapadne strane, u kojem danas djeluje Osnovna škola Dragutina Kuslana. Aneks je projektirao ing. V. Kovacec iz Projektnog biroa iz Zagreba. Podatak iz Državnog arhiva u Zagrebu.

2. Novogradnja gimnazije u Kušlanovoj ulici u Zagrebu – situacija 1935. godine (izvor: Državni arhiv u Zagrebu)

nutih elemenata pogled na južno pročelje Gimnazije u Kušlanovoj najefektniji je te najčešće reproduciran prikaz te zgrade u tadašnjim osvrtima kao i u kasnijim pregledima hrvatske moderne arhitekture (sl. 2).

Zgradu je projektirao 1934. godine Egon Steinmann,³ arhitekt izrađena interesa za oblikovanje obrazovnih institucija. Pišući o potrebi unapređivanja arhitekture školskih prostora, Steinmann se posebno zalagao za koncepciju ve-

likih i dobro osvijetljenih učionica orijentiranih prema istoku.⁴ Spomenute prostorne karakteristike prvotno je ostvario 1932. godine projektiravši zgradu Gimnazije u Križanićevoj, a ubrzo potom i Gimnazije u Kušlanovoj ulici. Kako piše Tomislav Premerl, Steinmannova arhitektonska djela su "...podređena funkcionalno novim pedagoškim zahtjevima, ali predstavljaju uz to i specifično, čvrsto, gotovo ekspresivno oblikovanje volumena". Zato Steinmann

³ Egon Steinmann, arhitekt (Karlovac, 14. 12. 1901. – Zagreb, 20. 2. 1966.). Diplomirao je na Kraljevskoj tehničkoj visokoj školi – Arhitektonski odjel u Zagrebu 1924. godine, a godine 1924. i 1925. studij nastavio u Parizu, gdje je polazio Académie de la Grande Chaumière. Po povratku iz Pariza arhitektonski je pripravnik u Građevinskoj direkciji, na radu u Sekciji za izgradnju Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Nakon položenog državnog tehničkog ispita 1929. godine radi u državnoj službi kao arhitekt Tehničkog odjeljenja Kraljevske banske uprave Savske banovine (potom Banovine Hrvatske) u Zagrebu. Godine 1941. postaje arhitekt Odjela za javne radove Ministarstva prometa i javnih radova, a poslije Drugog svjetskog rata sudjeluje u obnovi Makedonije u sklopu "Probiro-a" u Skoplju. Od 1947. godine do umirovljenja 1965. godine radi u Zagrebu: prvotno kao arhitekt Zemaljskog projektnog zavoda NR Hrvatske pri Ministarstvu građevina, potom Arhitektonsko-projektnog zavoda (od 1949.) godine, te od 1951. godine Arhitektonsko-projektnog zavoda za industriju "PLAN". U središtu nastojanja arhitekta Egona Steinmanna bilo je unapređivanje arhitekture školskih prostora. Autor je Ortopedske klinike na Šalati (1928.), fontane u Crikvenici (1932.), gimnastičke dvorane Učiteljske škole i Sokolane u Kačićevoj (1933./1934.), Gimnazija u Križanićevoj (1932.) i Kušlanovoj ulici (1934.), zgrade Pošte u

Branimirovoj ulici (1940.) i Tvornice *Kraš* u Zagrebu (1964.). Biografske podatke dobio sam susretljivošću d.i.a. Ive Muraj, unuke Egona Steinmanna, na čemu joj najsrdačnije zahvaljujem.

⁴ E. Steinmann, Nova zgrada srednjih škola u Zagrebu. *Gradevinski vjesnik*, Zagreb 1932., 8; isti: Nova srednja škola u Zagrebu. *Arhitektura*, Ljubljana 1933., 12.

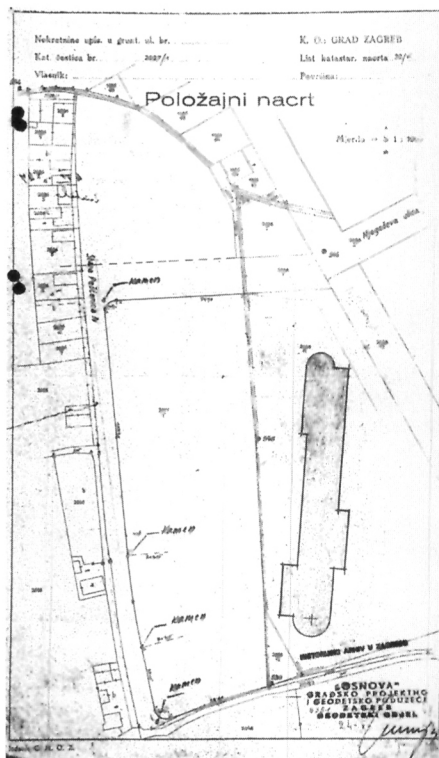
⁵ T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1990., 67.

⁶ Usp. S. Planić: zgrada Napretkove zadruge u Zagrebu, 1936.; Korka, Krekić i Kiverov: Radnički dom u Zagrebu, 1937.

⁷ Vidljiva je paralela s pročeljem Crkve sv. Antuna Padovanskog na Sv. Duhu u Zagrebu arhitekta Jurja Denzlera iz 1932. godine, sa skulpturom sv. Antuna kipara Frana Kršinića.

⁸ Na postojanje ove dosad neatribuirane i malo poznate skulpture, prvi me je upozorio Maro Grbić, kojemu zahvaljujem na početnom impulsu za daljnje istraživanje.

⁹ Hinko Juhn rodio se 1891. godine u Podgoraču kod Našica u židovskoj obitelji mađarsko-češkog porijekla. Osnovnu školu završio je u Podgoraču, a

1. Pogled s jugoistoka neposredno nakon dovršetka gradnje Gimnazije (izvor: Katalog izložbe *Pola vijeka hrvatske umjetnosti 1898–1938.*, Dom likovnih umjetnosti, Zagreb 1939., str. 152.)

“...upravo zahvaljujući osebnosti ekspresiji velikih volumena ostaje prepoznatljiv graditelj”⁵.

U slučaju Gimnazije u Kušlanovoj može se govoriti o Steinmannovoj sintezi dvaju naglašanih ekspresionističkih obilježja arhitekture 1930-ih godina: apsidnog završetka pročelja⁶ i neprekinute plohe zidnoga plašta s apliciranom skulpturom kao dominantnim plastičkim akcentom.⁷

Brončana skulptura koja je konzolno aplicirana na plohu zidnoga plašta južnoga pročelja škole u Kušlanovoj (sl.

3) visoka je 250 centimetara i prikazuje figuru djevojke koja bosonoga stoji odjevena u tanku tuniku te desnom rukom podignutom u laktu drži upaljenu baklju. U laganom je stavu kontraposta s osloncem na lijevu nogu, a glava i pogled usmjereni su ravno naprijed. Lijeva je ruka spuštена i ispruženim prstima priljubljena uz lijevi bok. Kosa je začesljana unatrag, a njezini zavijoreni pramenovi vidljivi su iza golog djevojičina vrata (sl. 4).

Iako se za postojanje te skulpture znalo i ranije, njezina atribucija i datacija bile su nepoznate.⁸ Slutnja da se radi o dosad neevidentiranom djelu hrvatskoga kipara, keramičara i pedagoga Hinka Juhna, temeljila se isključivo na prostorno-vremenskom kontekstu i oblikovnim karakteristikama.⁹ Istraživanja svih potencijalnih izvora podataka – od likovnih i školskih arhiva te arhivskih materijala, prepiske, osvrta u tadašnjem tisku i kasnijih likovnih pregleda do dokumentacije relevantnih institucija i sjećanja suvremenika – nisu ni na koji način urodila spoznajom o autoru figure na južnom pročelju. Pronađen je gipsani model te skulpture (sl. 5), čuvan na trećem katu škole u svojevrsnom školskom muzeju, no kako nije signiran, pitanje autorstva ostalo je otvoreno.¹⁰ Nadalje, smještaj brončane skulpture na visini od 9 metara na ravnom zidu bez istaka bio je dodatna otežavajuća okolnost za pobliske sagledavanje njezinih oblikovnih karakteristika. Stoga je jedini način da se dokaže Juhnovo autorstvo *Djevojke s bakljom* bio doprijeti do nje i potražiti signaturu. Konačno, u veljači 2004. godine, s(p)retan splet okolnosti doveo je do dokaza o autorstvu: na brončanoj plinti figure, uz lijevo stopalo, pronađena je urezana signatura: JUN (sl. 6).¹¹

Dosadašnje spoznaje o životu i radu kipara, keramičara i pedagoga Hinka Juhna (Podgorač, 1891. – Zagreb, 1940.) govore o 11 njegovih djela javne plastike, odreda postav-

u Osijeku dva razreda realne gimnazije. S 13 godina upisuje Državnu obrtnu školu u Zagrebu i završivši je 1907. godine ulazi u prvoj generaciji studenata na Kiparski odjel Više škole za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. Diplomira kiparstvo 1911. godine u klasi profesora Roberta Frangeš-Mihanovića. Kao stipendist nastavlja školovanje na Accademia Internazionale u Firenci, gdje priređuje svoju prvu i – za života jedinu – samostalnu izložbu. Po povratku u domovinu, 1913. godine realizira narudžbu preuređenja dvorske kapele u Brezovici i sudjeluje na izložbama “Proljetnog salona”. Godine 1918. odlazi na daljnje usavršavanje, ovaj put u poznate škole za keramiku u Bechynju i Teplicama u Češkoj. Pohada nastavu za keramiku u Drezdenu i na Kunstgewerbeschule u Beču kod prof. Michaela Pownolnog. Vrativši se u Zagreb 1921. godine, Juhn je imenovan pomoćnim učiteljem na upravo osnovanom Odjelu za keramiku pri Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt. Reorganizacijom 1924. godine ta ustanova postaje Umjetnička akademija; umjetnički obrt se ukida iz programa i Juhn prestaje radni odnos. Premješten je na Državnu obrtnu školu u Zagrebu, na kojoj kao predmetni nastavnik radi sve do 1940. godine, kada umire od raka u sanatoriju na Srebrnjaku u Zagrebu. Juhn je bio aktivan u likovnom životu svoga vremena: kao suosnivač “Proljetnog salona”, u okviru kojega je i sudionik na sesnaest izložaba od 1916. do 1928.;

kao jedan od osnivača udruženja “Djelo”, društva za promicanje umjetničkog obrta; kao autor niza javnih plastika i ansambala; kao kipar i keramičar; kao vrstan i cijenjen pedagog. U povijesti hrvatske likovne umjetnosti bit će upamćen kao utemeljitelj moderne hrvatske keramike, koji je za tu vrstu likovne umjetnosti zainteresirao mnoge svoje kolege umjetnike (Nevenu Đorđević, Ernesta Tomaševića, Ivana Tabakovića, Otona Postružnika, Luju Bezeredija, Đuru Tiljka...) te bio učiteljem našim prvim keramičarkama (Blanki Dužanec, Vlasti Baranyai, Marti Plazzeriano, Zulejki Stefanini, Mili Petričić...).¹⁰ Gipsani model nekad je stajao u predvorju škole. Oštećen je (kut plinte s lijevim stopalom je odlomljen i razmravljen, a desna ruka napuknuta u laktu) i bez signature. Površina gipsanog modela izvorno je konzervirana zaštitnim lakom (*Sel-lak*). Dimenzije modela su 253 x 86 x 43 cm. Veliku pomoć i susretljivost prilikom istraživanja pružio mi je gospodin Zdenko Skukan, ravnatelj III. gimnazije, na čemu mu najsrdačnije zahvaljujem.

¹¹ Nakon poduljeg traženja načina kako doprijeti do skulpture (popeti se uz ravnu plohu zida ili spustiti se s krova zgrade), u siječnju 2004. godine opazio sam postavljanje građevinske skele za potrebe obnove krovista škole. U veljači 2004. godine popeo sam se uz konstrukciju skele, došao do kipa i pronašao signaturu.

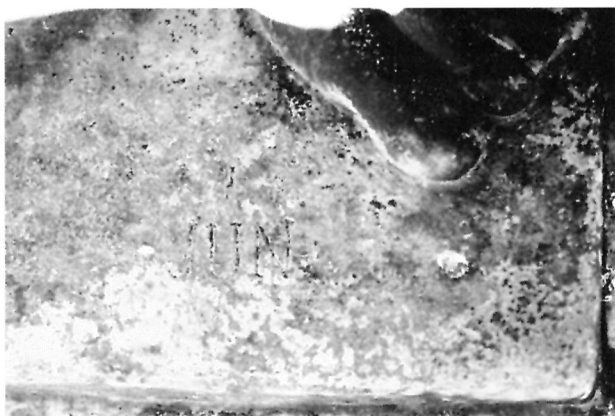

4. *Djevojka s bakljom*, detalj (Fotografija: Davorin Vujčić, 2004.)

< 3. *Djevojka s bakljom* na južnom pročelju gimnazije u Kušlanovoj (Fotografija: Davorin Vujčić, 2005.)

> 5. Gipsani model skulpture (Fotografija: Davorin Vujčić, 2004.)

6. Signatura: JUN na plinti brončane figure (Fotografija: Davorin Vujčić, 2004.)

ljenih u Zagrebu i nastalih između 1911. i 1939. godine.¹² Također je poznata i potvrđena Juhnova suradnja s arhitektima Aladarom Baranyaem, Rudolfom Lubynskim, Lavom Kaldom i Aleksandrom Freudenreichom. Istraživanja spomenutih djela pokazala su da je Hinko Juhn često izvodio mitološke i alegorijske likove: od nerejida i morskih nimfi u interijeru javnoga kupališta u Mihanovićevoj ulici 1928. godine, likova amazonki na balkonskom frizu Doma općinskih činovnika u Dalmatinskoj ulici iz 1929. godine, do alegorijskih likova na reljefu *Klesarski i lončarski zanati* u vestibulu Matice hrvatskih obrtnika u Ilici iz 1938. godine.¹³ Također, unutar Juhnova opusa postoje brojna djela u

keramici i maloj plastici koja prikazuju ženske likove s atributivnim predmetima u rukama: žetelice sa srpom i košarom, vodonoše s vrcem, kupačice s draperijom, plesačice s velom... Međutim, *Djevojka s bakljom*, koju je Hinko Juhn izveo 1937. godine na pročelju škole u Kušlanovoj, jedinstven je motiv unutar njegova opusa. Stoga se ikonografiji tog motiva mora posvetiti posebna pažnja.

Ikonografija motiva ženskog lika s bakljom u ruci semantički vuče korijen iz filozofije prosvjetiteljstva i utemeljena je na ideji unosa svjetla znanja i razuma u mrak neukosti i praznovjerja. Francuski predvodnici prosvjetiteljskih ideja, Voltaire, D'Alambert i Diderot, pridavali su tom motivu veliko značenje, što je potvrđeno i činjenicom da je otisnut na koricama prvog izdanja Diderotove *Enciklopedije* iz 1751. godine. Ipak, taj je motiv, najčešće izvođen kao javna plastika, bio naročito prisutan tijekom 19. stoljeća kao figuralna plastika na portalima crkava i pročeljima zgrada državnih institucija. Ovisno o tomu je li prostor u koji je bio inkorporiran sakralan ili profan, ideja toga motiva utjelovljivala se u svetačkim ili alegorijskim likovima. U sakralnom okružju – primjerice u Francuskoj – pojavljuje se kao lik St. Geneviève (sl. 7), zaštitnice grada Pariza,¹⁴ dok se u profanom okružju redovito javlja kao simbolična figura koja predstavlja pokroviteljstvo institucija (sl. 8),¹⁵ iskazuje prodor reda u neorganiziranost i zaštitu znanja od proizvoljnosti (sl. 9).¹⁶ Kao samostalna skulptura, neovisna o arhitekturi, svakako je najpoznatija statua *Kip slobode* u New Yorku, koju je između 1871. i 1886. godine izveo Auguste Bartholdi (sl. 10). Ženski lik s bakljom u visoko podignutoj ruci predstavlja afirmaciju ideja prosvjetiteljstva koje su dovele do Francuske revolucije, a postavljen je 1886. godine na ulazu u Manhattansku luku kao poklon francuske vlade Sjedinjenim Državama. Baklja simbolizira slobodu koja osvjetljava svijet, a upravo to i jest pravi, izvorni naziv te skulpture.

Osim inozemnih primjera neizostavno se mora navesti i važan primjer iz vlastite sredine: Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu čuva skulpturu kasnoga historicizma *Genij prosvjete* (sl. 11), nepoznata autora s kraja 19. stoljeća, koja je nekad stajala na vrhu lanterne kupole Starčevićeva doma u Zagrebu, a koju Jelena Uskoković¹⁷ s pravom spominje kao svojevrsan hrvatski "kip slobode". Krilata ženska figura koja u podignutoj desnoj ruci drži baklju, a u spuštenuj lijevoj ruci palminu granu, paradigmatski je primjer toga motiva. U detaljima (baklja, desna ruka, spuštenu naramenica tunike) čak i morfološki nalikuje figuri iz Kušlanove,

¹² D. Vujčić, Juhn, Hinko. *Hrvatski biografski leksikon*, knjiga 6, LZ "Miroslav Krleža", Zagreb 2005.

¹³ D. Vujčić, Javna plastika Hinka Juhna (1891–1940). *Peristil* 45, god. XLV, Zagreb 2002., 191–210.

¹⁴ Francuski kipar François Michel-Pascal (1810.–1882.) izveo je 1863. godine na Portalu Djevice na zapadnom pročelju Katedrale Notre-Dame u Parizu kamenu figuru St. Geneviève s bakljom u ruci. Sveta Geneviève je zaštitnica grada Pariza, a legende o njezinu životu i spašavanju grada tema su likovnih djela izvedenih u pariškom Pantheonu.

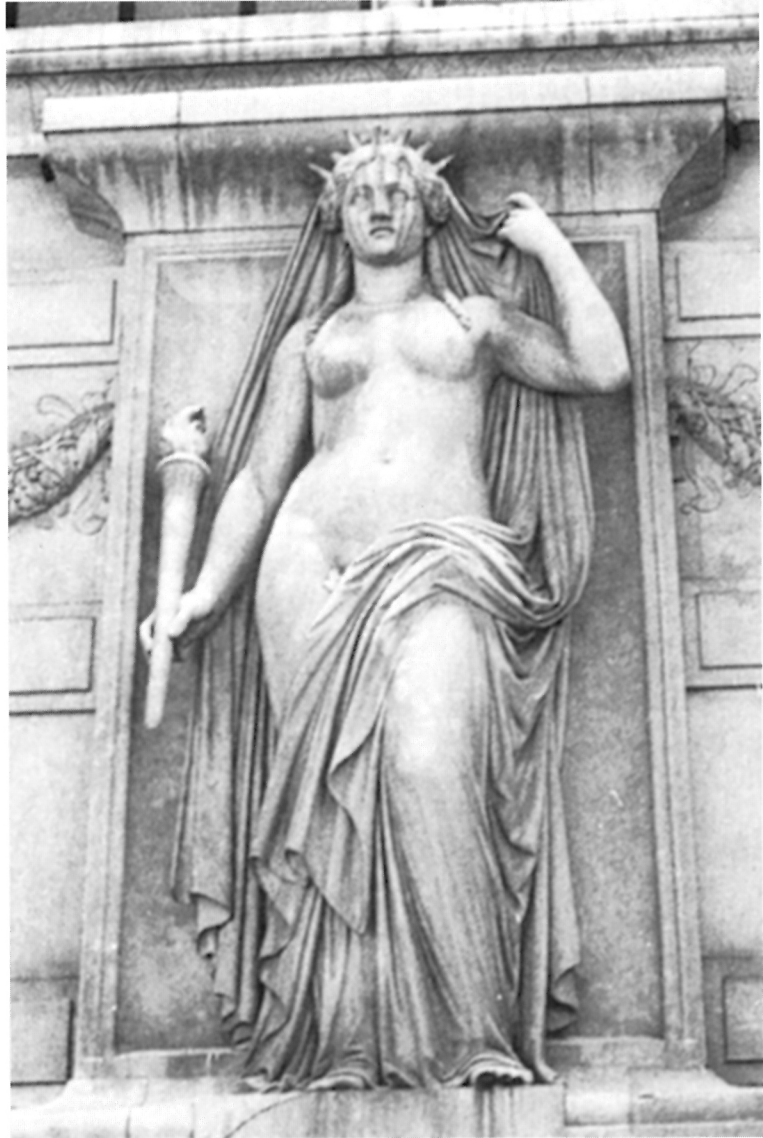
¹⁵ Najbolji primjer za to je središnja figura s reljefa *Francuski imperij štiti poljoprivredu i znanost*, koji je Jean-Baptiste Carpeaux (1827.–1875.) izveo 1863. godine kao pediment za Cvjetni paviljon (Louvre, Pariz).

¹⁶ Augustin Dumont (1801.–1884.): *Alegorija Istine*, kameni reljef, 1865., Palača pravde, Pariz.

¹⁷ J. Uskoković, Arhitektonska plastika historicizma u Zagrebu. Katalog izložbe *Historicizam u Hrvatskoj*, MUO, Zagreb, 2000., 238–261. Skulptura je bila izložena na istoimenoj izložbi pod kataloškim brojem 352.

7. François Michel-Pascal, *St. Geneviève*, 1863., Portal Djevice, katedrala Notre-Dame, Pariz (Fotografija: Peter Willi, Pariz, u: *Sculpture, The Adventure of Modern Sculpture in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1996., 59.)

8. Augustin Dumont, *Alegorija Istine*, 1865., Palača pravde, Pariz (Fotografija: Archives photographiques, Musée d'Orsay, Pariz, u: *Sculpture, The Adventure of Modern Sculpture in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1996., 57.)

pa ju se može smatrati neposrednom motivskom prethodnikom Juhnove skulpture.¹⁸

Radi se, dakle, o cijelom slijedu skulptura, o nizu varijacija motiva s identičnom porukom. U taj slijed uklapa se i Juhnova *Djevojka s bakljom* u Kušlanovoj: s obzirom na njezin smještaj na gimnazijskoj zgradi, očito je riječ o prikazu *Genija prosvjete*, apoteozi obrazovanja i personifikaciji znanja.¹⁹

Za ikonografiju skulpture na školi u Kušlanovoj važno je uzeti u obzir francuske primjere iz semantičkih i povi-

jesno-biografskih razloga. Semantički taj je motiv izravno vezan uz spomenuta kiparska djela François Michel-Pascala, Augustina Dumonta, Jean-Baptistea Carpeauxa i naročito Augustea Bartholdia i njihove interpretacije ženskog

¹⁸ O restauraciji ove skulpture vidi u: G. Budija, Čišćenje, zaštita i održavanje umjetničkih predmeta i starina od cinka. *Vijesti muzealaca i konzervatora* 1–2, Zagreb 2003., 72–77.

¹⁹ Natpis spomen-ploče na Gimnaziji u Kušlanovoj potvrđuje značenje uloge obrazovanja: "Za vladanja Nj. Veličanstva Kralja Petra II Karadorđevića, a banovanja bana Savske banovine dra Viktora Ružića podignut je ovaj hram

10. Auguste Bartholdi, *Sloboda osvjetljava svijet*, 1871-1886. Luksemburški park, Pariz (Fotografija: Peter Willi, Pariz, u: *Sculpture, The Adventure of Modern Sculpture in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1996., 76.)

11. Nepoznati autor: *Genij prosvjete*, kraj 19. st. MUO, Zagreb (Fotografija: Srećko Budek, dokumentacija MUO, Zagreb)

lika s bakljom. Također, sigurno je da su i Steinmann i Juhn poznavali ta djela budući da su obojica boravili u Parizu. Štoviše, istovremeno su bili zaokupljeni tada važnim događajem, velikom Međunarodnom izložbom dekorativnih

umjetnosti (Exposition Internationale des Arts Decoratifs), koja se 1925. godine održala u Parizu. Na toj izložbi Hinko Juhn je izlagao svoje radove u keramici, za što je primio drugu nagradu, a Egon Steinmann je bio autor naslovnice kataloga izložbenog paviljona Kraljevine SHS.²⁰

prosvjete (kurziv: D. V.) MCMXXXVII.

²⁰ Podatak o naslovnici kataloga i skice daje Iva Muraj u: *Egon Steinmann* (magistarski rad), Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2004.

²¹ S. Pintarić, *Javni i nadgrobni spomenici Antuna Augustinčića* (magistarski rad), Arhiv Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec 1992.

Međutim, ako su francuski predlošci nezaobilazni za rasvjetljavanje značenja Juhnove figure u Kušlanovoj i važni za eksplikaciju njegove inspiracije, prikladan primjer za usporedbu oblikovnih, kiparskih karakteristika, bez sumnje se nalazi mnogo bliže u prostorno-vremenskim odredni-

9. Jean-Baptiste Carpeaux, *Francuska imperija štiti poljoprivredu i znanost*, 1863., gipsani model za pediment Cvjetnog paviljona, Louvre, Pariz (Fotografija: Photo Girandon, Musée d'Orsay, Pariz, u: *Sculpture, The Adventure of Modern Sculpture in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1996., 51.)

12. Antun Augustinčić, *Spomenik palim Šumadincima*, 1932., Kragujevac (Izvor: Arhiv Galerije Antuna Augustinčića, A–36)

cama: riječ je o *Jugoslaviji*, središnjoj figuri *Spomenika palim Šumadincima*, postavljenog 1932. godine u Kragujevcu, što ga je izveo Antun Augustinčić u suradnji s Jozom Kljakovićem (sl. 12).

Augustinčić i Kljaković dobili su 1930. godine izvedbu *Spomenika palim Šumadincima* na natječaju koji je okupio brojne istaknute slikare, kipare i arhitekte toga vremena. Svojim rješenjem – ženskom figurom na vrhu visokog središnjeg stuba, iz čijeg se podnožja zrakasto šire četiri kraka kamenih postamenata s reljefima i monumentalnim figuralnim grupama – Augustinčić i Kljaković simbolički su prikazali četiri rata vođena na tom prostoru (1815., 1911., 1912. i 1914. godine) te stvaranje Kraljevine Jugoslavije.²¹ Augustinčićeva središnja figura, koja utjelovljuje Jugoslaviju, stojeći je ženski lik odjeven u tuniku, kose začesljane unatrag; lijeva joj je ruka priljubljena uz bok, dok u visoko podignutoj desnoj ruci drži lovorov vijenac.²² Monumental-

nost, prisutna u cijelom spomeniku, u središnjoj je figuri naglašena širokim plohama, herojskim pokretom prema naprijed i teatralnom gestom. Nabori odjeće izvedeni su okomitim urezima u zbijenu masu, a krutost draperije korespondira sa strogim izrazom lica ženske figure.

Formalni elementi koji povezuju te dvije ženske figure, Juhnovu *Djevojku s bakljom* i Augustinčićevu figuru *Jugoslavije*, vidljivi su, očiti i nesporni. Međutim, simptomatične su njihove stilske razlike. Augustinčić je *Spomenikom palim Šumadincima* već usmjeren ka ekspresivnosti "Zemlje", angažiranom realizmu i oblikovanju podređenom monumentalnosti. Naprotiv, Juhn će do kraja života ostati vezan uz secesijsku poetiku i stilizaciju. Njegova figura iz Kušlanove cijelim nizom karakteristika suprotnost je Augustinčićevoj *Jugoslaviji*. Iako izvedena kao javna plastika natprirodne veličine, Juhnova *Djevojka s bakljom* nema snagu monumentalnosti ili herojsku gestu: ona odiše nježnošću i žen-

²² Do 1945./1946. godine figura je u ruci držala krunu, no tada je na Augustinčićevoj figuri došlo do promjene: kipar Dragan Panić izmijenio je desnu ruku Jugoslavije od lakta nadalje (koja je deblja od izvornika) i umjesto

krunu u novu ruku stavio lovorov vijenac. Ikonografija je izmijenjena kao posljedica političkih promjena, ali u oblikovnom smislu taj podatak nema veću važnost.

stvenošću, obilježjima tipičnim za njegove proljetnosalon-ske figure komornog formata. Meko modelirani nabori draperije koja prati stav figure u blagom kontrapostu, melodiozna obrisna linija, erotiziranje u detalju, kao što je spuštenu naramenica lagane tunike, daju ovom ženskom liku suptilnost kakvu je Juhn iskazivao u svojim figurama još od 1920-ih godina.

Iako nastala poslije Augustinčićeve *Jugoslavije*, Juhnova figura ostaje bliža secesijskoj poetici i eleganciji art-decoa nego vremenu u kojem je nastala. Stilski je sličnija nekima od njegovih najpoetičnijih djela, primjerice *Aktu s uzdignutom rukom* što ga je izveo 1925. godine kao fontanu za Vilu Barmaper u Zagrebu nego težnjama tadašnje kiparske produkcije. To zaustavljanje u prošlom vremenu nije nimalo čudno: Juhn nikad nije promijenio svoje uvjerenje da umjetnost mora biti lijepa i korisna, pa taj umjetnički *credo* zadržava do kraja života, podjednako i kad modelira skulpture malog formata i kad izvodi javnu plastiku. On je kipar kojemu je herojska gesta bila strana, koji se uklanjao teatralnosti i koji iskazivanje snage nije smatrao područjem umjetničkog djelovanja.

Početak 1930-ih godina sitna plastika i keramika, koje su Juhnu priskrbile važno mjesto u povijesti hrvatskoga kiparstva, prestaju biti njegov prioritet. U tom se periodu Juhn gotovo u potpunosti posvećuje skulpturi, izvodi ženske aktove prirodne veličine i bavi se izvedbom javnih plastika većih dimenzija. Dosad se smatralo da je njegov rad najvećih dimenzija reljef *Klesarski i lončarski zanati* što ga je izveo 1938. godine na stubištu Matice hrvatskih obrtnika u Ilici 49 u Zagrebu. Stoga *Djevojka s bakljom* zauzima posebno mjesto u njegovom kiparskom opusu: to je ne samo dimenzijama najveća Juhnova figura postavljena kao javna plastika nego i najveća Juhnova skulptura uopće! Sada se može ustvrditi da je kulminacija Juhnova odmaka od male plastike zapravo *Genij prosvjete* na pročelju škole u Kušlanovoj. Dokazana atribucija figure iz Kušlanove otkriće je dvanaeste Juhnove javne plastike i spoznaja o dosad nepoznatoj i vrlo uspješnoj suradnji s arhitektom Egonom Steinmannom. Važno je napomenuti da je od 11 poznatih javnih plastika Hinka Juhna u izvornom obliku sačuvano samo četiri, stoga je otkriće *Djevojke s bakljom* tim značajnije.

Izvori i literatura:

- Arhiv Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec
 G. Budija, Čišćenje, zaštita i održavanje umjetničkih predmeta i starina od cinka. *Vijesti muzealaca i konzervatora* 1–2, Zagreb 2003., 72–77.
 S. Dakić (D.S.), Egon Steinmann (in memoriam). *Arhitektura XXI*, Zagreb 1967., 93–94.
 Državni arhiv u Zagrebu, Opatička ul. (položajni nacrt i materijali vezani uz dogradnju aneksa škole iz 1958. godine)
 Katalog izložbe *Pola vijeka hrvatske umjetnosti 1898–1938*. Dom likovnih umjetnosti, Zagreb 1939.
 I. Muraj, *Egon Steinmann*. Magistarski rad, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2004.
 N. N., Nagradjeni naši umjetnici na izložbi u Parizu. *Obzor* 283, god. LXVI, Zagreb 1925., 2.
 S. Pintarić, *Javni i nadgrobni spomenici Antuna Augustinčića*. Magistarski rad, Arhiv Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec 1992.
 S. Planić, 50 godina arhitekture u Hrvatskoj. *Književnik* 2, Zagreb 1939., 49–64.
 V. Potočnjak, Arhitektura u Hrvatskoj 1888–1938. *Građevinski vjesnik VIII*, Zagreb 1939., 4–5.
 T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1990., 67.

- Sculpture, The Adventure of Modern Sculpture in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Benedikt Taschen Verlag GmbH, Köln 1996., 51, 57, 59, 76.
 E. Steinmann, Nova zgrada srednjih škola u Zagrebu. *Građevinski vjesnik*, Zagreb 1932., 8.
 E. Steinmann, Nova srednja škola u Zagrebu. *Arhitektura*, Ljubljana 1933., 12.
 E. Steinmann, Skloništa za obranu od napada iz zraka. *Građevinski vjesnik* 3, god. V, Zagreb 1936., 39.
 E. Steinmann, O dilatacionim reškama u zgradarstvu. *Građevinski vjesnik* 7, god. VII, Zagreb 1938., 101–103.
 E. Steinmann, Srednja škola u Zagrebu. *Tehnički list* 11 i 12, god. XXI, Zagreb, 30. 6. 1939., 147. i 148.
 J. Uskoković, Arhitektonska plastika historizma u Zagrebu, u: *Historizam u Hrvatskoj*, katalog izložbe, Muzej za umjetnost i obrt, 2000., 238–261.
 D. Vujčić, Javna plastika Hinka Juhna (1891–1940). *Peristil* 45, god. XLV, Zagreb 2002., 191–210.
 D. Vujčić, *Hinka Juhn*. Magistarski rad, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 2004.
 D. Vujčić, Juhn (JUN), Hinko. *Hrvatski biografski leksikon*, knjiga 6, LZ "Miroslav Krleža", Zagreb 2005. 23

Summary

Davorin Vujčić

Girl with a Torch/The Genius of Enlightenment – A newly discovered public work by Hinko Juhn

On the southern facade of the Gymnasium in Kušlanova street at the height of nine metres stands a bronze statue of a girl bearing a torch. It has not been known, until recently, who the author was, when the statue was put up or, indeed, why. The research has shown that the building was designed by the architect Egon Steinmann in 1934. It was under construction between 1935 and 1937, when the statue was placed on the southern facade as an Expressionist attribute, quite common in architecture at the time. Since no data has been found in any relevant sources about the author of the sculpture and the plaster cast of the statue owned by the school has not been signed, the only way to find out who the author had been, was to reach the bronze sculpture itself. In February 2004, after climbing the side of the building to reach the statue, the author of this thesis found a signature of the Croatian sculptor, ceramist and pedagogue Hinko Juhn (born in Podgorač in 1891, died in Zagreb in 1940) on it. The iconographical analysis of the statue has shown an affiliation with French sculptors from the 19. century such as Françoise Michel-Pascal, Augustin Dumont, Jean-Baptiste Carpeaux and Auguste Bartholdi (also with figure from unknown author in Museum of Arts and Crafts in Zagreb), all of whom had used torch bearing female figures to symbolize the ideas of Enlightenment. It is therefore safe to conclude that the bronze statue by Juhn erected upon the facade of the Gymnasium in Kušlanova street represents The Genius Of Enlightenment.

The comparative analysis which has been done with the statue called Jugoslavija, the central figure of the sculpture Memorial For The Fallen From Šumadija made by Antun Augustinčić in Kragujevac in 1932, shows certain similarities in sculptural forms between the two. Yet, in spite of those similarities, it is clearly visible that the two sculptures differ: while the expressive Realism of Augustinčić yields to monumentality, Juhn's Girl With A Torch exudes that soft and harmonious style of Secession and Art Deco. The figure on the facade of the Gymnasium in Kušlanova street fits in well with the rest of Juhn's work both morphologically and conceptually, since in his ceramic and small plastic work he has been noted for, he often presented female water bearers, reapers and bathers holding distinctive objects.

In his public plastic work he frequently depicted mythological and allegorical scenes, from Nereids and sea-nymphs to Amazons and allegorical aspects of pottery. His relief called Mason's And Potter's Trade, made in 1938 for Matica hrvatskih obrtnika (The Croatian Tradesmen's Guild) in Zagreb, was considered the biggest in size until the discovery of his twelfth public sculpture, which has proved that Girl With A Torch on the south side of the Gymnasium in Kušlanova street, is not only the biggest of Juhn's public plastic works but also his biggest sculpture in general. It is probably also well-worth noting that this is the fourth public sculpture by Hinko Juhn retained in its original form.